

การเชื่อมโยงสุนทรียศาสตร์ทางนาฏศิลป์ตะวันตกกับผู้บริโภค

The Link of Western Dance Aesthetics and Consumers

ธนกร สรรยัรวราภิกุล¹

Tanakorn Sunvaraphiphu

บทคัดย่อ

นาฏศิลป์คืออีกหนึ่งศาสตร์ในศิลปะที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างสุนทรียศาสตร์และพฤติกรรมของผู้บริโภคได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนาฏศิลป์ตะวันตก ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ตะวันตก แนวคิดนักปรัชญาทางด้านสุนทรียศาสตร์และนำมาวิเคราะห์ความนิยมและอิทธิพลของนาฏศิลป์ตะวันตกที่มีต่อผู้บริโภค สะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการและแนวคิดทางด้านความงาม รสนิยมของผู้บริโภคในแต่ละยุคสมัย จากอดีตที่ผู้คนเดินร้านแสดงออกเพื่อแสดงออกถึงการเคารพต่อเทพเจ้า ขอผลผลิตทางการเกษตร รักษาโรคภัยไข้เจ็บ เถลิมฉลอง ถึงสมัยกลางในยุโรปที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยนำนาฏศิลป์เข้ามาเป็นเครื่องมือกำหนดชนชั้นทางสังคม การกลับมาเฟื่องฟูของนาฏศิลป์ในยุคเรเนสซองส์ สู่ยุคสมัยที่ต้องค้นหาวิธีที่แสดงถึงความเป็นตนเอง ลักษณะเฉพาะในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อผู้บริโภค จนถึงปัจจุบันที่มีการท้าทายระดับชั้นของศิลปะ บทความนี้แสดงให้เห็นได้ถึงการวิวัฒนาการในนาฏศิลป์ตะวันตกสะท้อนสภาพสังคมและความนิยมของผู้บริโภคตามลำดับเวลาอย่างมีเหตุผล และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาเติบโตทางด้านนาฏศิลป์ตะวันตกและรสนิยมของผู้บริโภคที่จะมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : นาฏศิลป์, สุนทรียศาสตร์, ผู้บริโภค

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Abstract

Dance is an art that reflects the historical link between aesthetics and consumers' behavior, especially in Western dance. The writer gathered information from the history of Western dance and the concepts of aesthetic philosophy. Then, the data were analyzed in the aspects of the popularity and influence of Western dance towards consumers reflecting the evolution and the aesthetic concept, the tastes of consumers in different periods from the past when people danced to express their respect to the gods, to plead for farming, healing and celebration. In Medieval Europe, dramatic had been changed as a tool to designate social classes. The flourishing of arts came back in the Renaissance period and continued to the period that artists had to find a way to demonstrate their own characteristics to exchange their own experiences to consumers. Until present time, artists has been challenging with the levels of arts. In this article, the findings showed the evolution of Western dance reflecting social conditions and consumers' popularity in logically chronological order, and showed the trend of the growth of Western Dance and consumers' tastes that are more and more diverse.

Keywords: Dance, Aesthetics, Consumers

บทนำ

การเชื่อมโยงระหว่างสุนทรียศาสตร์กับผู้บริโภคมีความผูกพัน ซึ่งการเชื่อมโยงมักเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาและบริบทของสังคมในช่วงนั้นๆ ขึ้นอยู่ที่ว่าในช่วง เวลานั้นใครหรือแนวคิดแบบใดที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภค สามารถสร้างให้ผู้บริโภคคล้อยตามได้ ซึ่งแสดงออกผ่านความนิยมในการรับชมการแสดงนาฏยศิลป์ตะวันตกในแต่ละช่วง หรืออิทธิพลที่มีต่อสังคมของศิลปินผู้สร้างงาน โดยเฉพาะศิลปะการออกแบบ

ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรมเท่านั้นที่สะท้อนมุมมองที่มีต่อบริบททางสังคมหรือพฤติกรรมของผู้บริโภคเท่านั้น นาฏศิลป์ก็คืออีกหนึ่งศาสตร์ในศิลปะที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างสุนทรียศาสตร์และพฤติกรรม รสนิยมของผู้บริโภคได้เช่นกัน โดยเฉพาะในฝั่งซีกโลกตะวันตกที่มีความชัดเจนทางด้านการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่ดำเนินและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา รูปแบบการเต้นที่เปลี่ยนแปลงตามบริบท สภาพทางแนวคิด สภาพสังคมในขณะนั้น ผ่านการแสดงออกทางความคิดของศิลปิน เห็นได้ว่านาฏศิลป์มีบทบาทสำคัญและเชื่อมโยงกับผู้คนในสังคมตลอดทุกช่วงเวลา จนทำให้เกิดการเรียนการสอนสาขาวิชานาฏศิลป์ตะวันตกในระบบการศึกษาของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการของนาฏศิลป์ตะวันตกที่ปรับเปลี่ยนตามบริบทในยุคสมัยต่างๆ
2. เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจในการเชื่อมโยงสุนทรียศาสตร์ทางนาฏศิลป์ตะวันตกกับผู้บริโภคในยุคสมัยต่างๆ

สุนทรียศาสตร์

ทั่วไปนักปรัชญาทางด้านสุนทรียศาสตร์จะให้ความเห็นที่สอดคล้องกัน โดยให้ความเห็นว่าสุนทรียศาสตร์วิชาที่เกี่ยวข้องกับความงามตามแนวคิดเชิงปรัชญาตะวันตกที่มีรากเหง้ามาจากกรีกโบราณ เป็นปรัชญาที่มุ่งแสวงหาความจริง ความดี ความงาม อาจเป็นเรื่องของมุมมองหรือเหตุผล ในบริบทความคิดใดความคิดหนึ่ง หรือในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือของนักปรัชญาหรือนักสุนทรียศาสตร์คนใดคนหนึ่ง (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2546, น.28) โดยสุนทรียศาสตร์ของคานท์ (Kant's Aesthetics) ได้กล่าวว่ต้องมีปัจจัย 4 ประการและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลกในการตัดสินทางด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic Judgments) ได้แก่ ความพอใจส่วนบุคคลที่นำไปสู่ความเห็นด้วยด้านความงาม ความเป็นสากล ความจำเป็น และเจาะจงโดยปราศจากวัตถุประสงค์หมายความว่าถึงแม้ว่าผู้ชมไม่สามารถมองเห็นวัตถุประสงค์ในการสร้างแต่สิ่งเหล่านั้นจะส่งผล

กระทบต่อผู้ชมโดยวัตถุประสงค์ของงานออกแบบชิ้นนั้นๆ ได้ (Burnham, 2016, Online) เห็นได้ว่าแนวความคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์เป็นสิ่งที่กว้างและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยหรือบริบทที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ แต่คงมีหลักในการกำหนดเพื่อให้คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ที่มีความชัดเจนในการตัดสินใจด้านความงาม ในนาฏศิลป์ตะวันตกได้มีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทหรือในช่วงเวลาเช่นกันซึ่งหากเชื่อมโยงกับแนวความคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์จะสามารถแสดงถึงผู้บริโภคหรือสภาวะทางสังคมในแต่ละช่วงเวลาได้ โดยในบทความชิ้นนี้นำข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ตะวันตกเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงกับสุนทรียศาสตร์เพื่อสะท้อนค่านิยมของผู้บริโภคในแต่ละยุคสมัย

1. นาฏศิลป์ยุคโบราณ

จากหนังสือ Poetics อริสโตเติลได้กล่าวไว้ว่า “ศิลปะคือการลอกเลียนแบบ” ศิลปะเกิดขึ้นเองไม่ได้ หากตีความจากรากศัพท์ Poesis (Poetics) มีความหมายว่า Making คือการสร้างขึ้น เพราะฉะนั้นศิลปะ ที่รวมถึงนาฏศิลป์ในช่วงเวลานี้จะมีความเชื่อว่าศิลปะไม่ใช่งานฝีมือเพราะศิลปะไม่จำเป็นที่จะต้องตอบโจทย์เรื่องอรรถประโยชน์ในตัวของมันแสดงว่าศิลปะไม่ได้อยู่ในแง่ของการใช้ประโยชน์แต่อยู่ในแง่ของการสร้างสรรค์เพื่อให้เห็นถึงเนื้อแท้ของธรรมชาติ โดยศิลปะแรกที่เกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ก็คือ “ละคร” การเลียนแบบพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อให้เข้าใจมนุษย์และการลอกเลียนแบบธรรมชาติ ไม่ใช่แค่ภายนอกหรือโครงสร้างการกระทำเท่านั้นแต่รวมถึงการเลียนแบบสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์เช่นกัน (เกษม เพ็ญภินันท์, สัมภาษณ์, 2559) สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าละครคือสิ่งที่เชื่อมโยงและมีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้คนในสังคมในยุคนั้นคือการจัดสร้างโรงละครถาวรขึ้นมาเป็นแหล่งรวมตัวของผู้คนในสังคม

ภาพที่ 1 โรงละครถาวรที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นแหล่งรวมตัวของคนในสังคม
(Damen, 2012, Online)

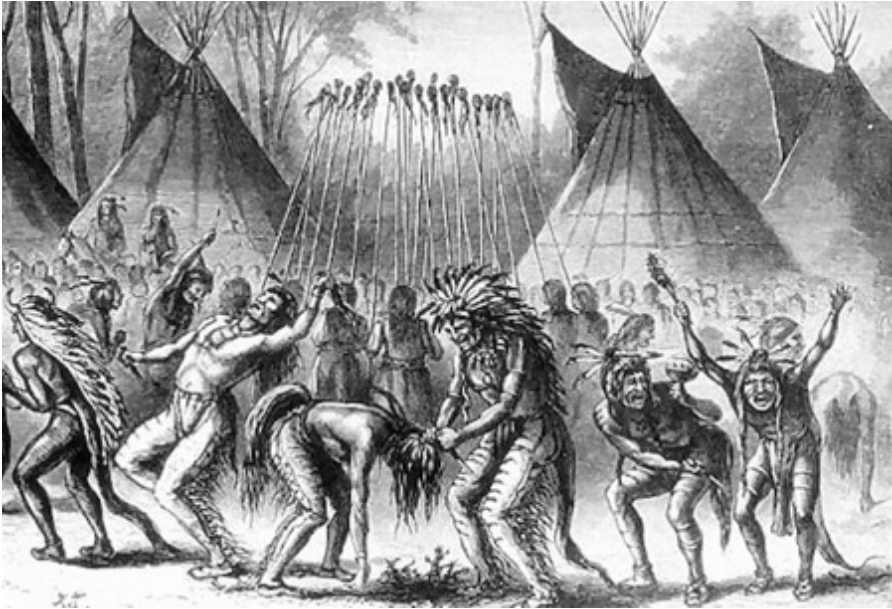
รูปแบบนาฏศิลป์ที่โดดเด่นในช่วงนี้ คือ นาฏศิลป์ที่แสดงถึงความเคารพและความสนุกสนานไม่มีรูปแบบของการเต้นที่เป็นระเบียบ การแสดงออกทาง การเคลื่อนไหวเกิดจากการเลียนแบบและนำเอาท่าทางในชีวิตประจำวันมาใช้เพื่อเฉลิมฉลอง ให้ความบันเทิง ปลูกใจ การเต้นรำบูชาหรือติดต่อกับพระเจ้า นาฏศิลป์ในยุคโบราณ ผู้บริโภคหรือคนในสังคมจะให้ความสำคัญกับการบูชาสิ่งที่เหนือธรรมชาติก่อให้เกิดการ เต้นรำโดยการเคารพเข้ามาใช้ “การเต้นรำที่เรียกว่า Ring Dance เป็นรูปแบบการเต้น ตั้งเดิมของชาวตะวันตก โดยผู้เต้นรำจะจับมือกันเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน เคลื่อนที่ เข้าและออกจากวงและเคลื่อนที่ไปตามเส้นของวงมุ่งในการบูชาเทพเจ้า และการเต้นรำใน อียิปต์โบราณที่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการเต้นรำ โดยมีนักเต้นจากแอฟริกาเข้ามาเต้น บำเรอความสุขให้แก่ผู้ทรงอำนาจและผู้มั่งคั่งในอียิปต์ หรือในกรีกโบราณความรุ่งเรืองใน การเต้นปรากฏขึ้นพร้อมกับการขับร้องเพลงบูชาเทพเจ้าไดโอนิซัส (Dionysus) เทพเจ้า แห่งความอุดมสมบูรณ์และเหล้าองุ่น (ศิริมงคล นาฏยกุล, 2557, น.1-2)

ภาพที่ 2 รูปแบบการเต้นรำ Ring Dance

(Reveron, 2016, Online)

เห็นได้ว่านาฏศิลป์ตะวันตกในยุคโบราณ “ชาวกรีก (Greek) โรมัน (Roman) ไมซิเนียนส์ (Mycenaeans) มินอส (Minoans) และชาวอียิปต์มีการเต้นรำเพื่อผลผลิตทางเกษตรกรรม การเต้นรำเพื่อเตรียมตัวเพื่อทำสงคราม เต้นรำเพื่อฉลองชัยชนะ เต้นรำในงานแต่งงานหรือมหรสพซึ่งถือเป็นการเต้นรำเพื่อกำจัดความโศกเศร้าและเพื่อกำจัดโรคภัย” (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, น.4) เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีหลักฐานทางโบราณคดีทั้งในรูปแบบของภาพวาดบนฝาผนังถ้ำ ภาพแกะสลัก ลวดลายบนเครื่องใช้และเครื่องประดับ งานสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม “เป็นศิลปะที่ไม่ประโยชน์ในการใช้สอยแต่มีคุณค่าทางจิตใจก่อให้เกิดพลังในการดำรงชีวิตและพลังในชุมชน” (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2546, น.52)

ภาพที่ 3 การเต้นในพิธีกรรม

(Koski, 2015, Online)

2. นาฏศิลป์สมัยกลางในยุโรป

ในยุคกลางในยุโรปเริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 5 ต่อเนื่องมาจนถึงศตวรรษที่ 15 นาฏศิลป์ผูกพันกับศาสนามากขึ้น ลักษณะศิลปะช่วงยุคกลางจะมีลักษณะเชิงกร้าน บึกบึน โดดเดี่ยว อ่างว้าง ขณะที่ศิลปะการแสดงดูเรียบง่าย เปลา่เปลี่ยว (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, น.7) ในช่วงเวลานี้ผู้คนจะยึดมั่นความเชื่อทางศาสนามากกว่าการใช้เหตุผล ศิลปะของชาวตะวันตกดำเนินไปเพื่อปล้ำศรัทธาของคริสต์ศาสนา ในยุคนี้ การเต้นรำเป็นการเต้นรำลีลาศของชนชั้นสูงในอิตาลีพัฒนาสู่รูปแบบการเต้นบัลเล่ต์ในราชสำนักต่อมา (ศิริมงคล นาฏยกุล, 2557, น.3) จากข้อความข้างต้นจะเห็นข้อมูลที่ขัดแย้งกันในบางส่วนคือศิลปะการแสดงดูเรียบง่ายแต่มีการเต้นรำลีลาศของคนชั้นสูง เห็นได้ว่าสมัยกลางในยุโรปมีการนำนาฏศิลป์เข้ามาเป็นเครื่องมือกำหนดชนชั้น

ทางสังคม ชนชั้นสูงใช้นาฏยศิลป์เพื่อให้ความบันเทิงและเข้าสังคม ส่วนชนชั้นที่มีลำดับล่างลงมานาฏยศิลป์ถูกกำหนดและควบคุมการแสดงออกในสังคมโดยศาสนา ส่งผลให้นาฏยศิลป์ในช่วงเวลานี้ชะลอตัว จะมีเพียงแค่นาฏยศิลป์ในชนชั้นสูงเท่านั้นที่ได้รับการพัฒนาต่อสู่รูปแบบของบัลเล่ต์ในราชสำนัก

3. นาฏยศิลป์ในยุครีแนสซองส์ (Renaissance)

รีแนสซองส์ (Renaissance) แปลว่าการเกิดใหม่ ผู้คนในยุโรปกลับสนใจศิลปวิทยาของกรีก-โรมันอีกครั้ง เกิดความเชื่อมั่นมนุษยนิยม (Humanism) มนุษย์สร้างอนาคตและปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้ ไม่ใช่เรื่องอำนาจลึกลับ (ศิริมงคล นาฏยกุล, 2557, น.4) นาฏยศิลป์ในยุคนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่เปลี่ยนไปเกิดการกวาดล้างเปลี่ยนแปลงไปโดยอิทธิพลของระบอบการเมืองการปกครอง ธุรกิจการค้าและเทคโนโลยีแบบใหม่ ทำให้ศิลปะการแสดงมีความอ่อนช้อย มีชีวิตชีวามากขึ้น เกิดการอุปถัมภ์และสะสมศิลปินที่มีความสามารถ เกิดการเคลื่อนไหวถ่ายเทแนวความคิดทางด้านศิลปะอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นฐานของบุคลากรทางด้านนาฏยศิลป์ นอกจากนั้นในยุคนี้เริ่มมีการแข่งขันการจัดการแสดง ไม่ว่าจะเป็นเพลง การอ่านบทกวี ฉาก เสื้อผ้าที่หรูหรา มีการใช้เทคนิคแสง มีการเรียนการสอนศิลปวิทยาการทางการแสดง เริ่มมีระบบการจัดการแสดงที่มีการพัฒนาในด้านการออกแบบการแสดงและเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, น.7-9)

เห็นได้ว่าในยุคนี้ความเชื่อความสามารถในตนเองของมนุษย์มีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ในระดับสูง เกิดสถาบันการเรียนการสอน ตำราทางด้านนาฏยศิลป์ ผู้บริโภคนาฏยศิลป์ในยุคนี้ให้การสนับสนุนศิลปินเป็นอย่างมาก เกิดการถ่ายเทองค์ความรู้ระหว่างพื้นที่อย่างต่อเนื่องทำให้นาฏยศิลปะตะวันตกได้รับการพัฒนาอย่างสูงที่สุดในทุกด้าน

4. นาฏยศิลป์ในยุคสมัยใหม่

แนวคิดในยุคนี้ได้ถูกพัฒนาสู่ความเชื่อที่ว่าอนาคตทำให้ความเชื่อเปลี่ยนเพราะไม่รู้ว่าจะอนาคตจะเกิดอะไร ทำให้อนาคตคือความไม่รู้ และเป็นปลายเปิดมากยิ่งขึ้น แนวคิดที่พัฒนาคือเรื่องความก้าวหน้าผจญโลก องค์กรประกอบที่ทำให้เข้าใจโลกสมัยใหม่

1) มนุษย์ทำความเข้าใจในเรื่องของ มนุษย์ โลก สังคม และความแสวงหาความรู้ใหม่

2) จัดวางรากฐาน วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ

3) ประชญาในยุคนี้เน้นการพัฒนาความรู้วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ ปะทะร่องรอยของเทววิทยา

การเคลื่อนไหวที่สำคัญในสมัยใหม่ช่วงเริ่มต้นคือ ธรรมชาตินิยม และมนุษยนิยม ถือเป็นแนวความคิดที่ส่งผลต่อความเชื่อมโยงระหว่างนักร้องแบบนาฏยศิลป์และผู้บริโภคอย่างชัดเจน

1) ธรรมชาตินิยมคือ แนวความคิดที่มนุษย์พยายามเข้าใจธรรมชาติทั้งธรรมชาติและธรรมชาติของมนุษย์เป็นแนวความคิดที่นำเสนอเรื่องของมุมมองและวัตถุ โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ผู้มองและสิ่งที่มอง เกิด 3 มิติ ด้านลึกของผลงาน ชี้ให้เห็นถึงระยะห่าง ระหว่างวัตถุและคนที่มองวัตถุนั้น ๆ ถือเป็นตัวบ่งชี้ความสัมพันธ์ โดยพยายามจำลองสิ่งที่ปรากฏอยู่ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ เห็นอย่างเป็นจริงในระยะธรรมชาติ

2) มนุษยนิยมคือ ศูนย์กลางขององค์ความรู้ มนุษย์เข้ามาแทนที่พระเจ้า มนุษย์จะต้องค้นหาอนาคต จำเป็นต้องวางรากฐานความรู้ที่เข้ามากำกับตัวมนุษย์

ทั้งธรรมชาตินิยมและมนุษยนิยม เกิดการพัฒนามิติของการรับรู้ในแง่อารมณ์ความรู้สึก มนุษย์สามารถคิดถึงผ่านอารมณ์ความรู้สึกในการรับรู้ก่อให้เกิดความรื่นรมย์ โดยมีองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาสุนทรียศาสตร์ สมัยใหม่ มี 3 สิ่งคือ

1) การรับรู้

2) รสนิยม

3) การตัดสินใจ

การรับรู้ นักปรัชญาในสมัยใหม่เชื่อว่าความเบิกบานของมนุษย์อยู่ที่การรับรู้ศิลปะจากข้างนอกเข้าข้างใน โดยผ่านประสาทสัมผัสการรับรู้ทั้ง 5 คือ การมองเห็น การฟัง การรับรส การดมกลิ่น และการสัมผัส แต่การรับรส ถือเป็นประสาทสัมผัสที่เข้าถึงยากที่สุดเนื่องจากการรับรสมีข้อจำกัดอย่างมากในการอธิบายข้อมูล

รสนิยม การรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์สมัยใหม่ มีความเชื่อว่าทุกคนไม่จำเป็นต้องชอบเหมือนกันต่างคน สามารถมีความชอบที่หลากหลายขึ้นอยู่กับประสบการณ์

และสิ่งที่พบเจอมารูปแบบของแต่ละบุคคล จึงไม่เป็นที่ น่าแปลกใจที่งานนาฏศิลป์สมัยใหม่จะมีความหลากหลายไปตามสไตล์ของนักออกแบบการเต้นแต่ละบุคคล ยิ่งไปกว่านั้นผู้บริโภคมที่มีแนวคิดสมัยใหม่มีมากขึ้นเรื่อย ๆ การเชื่อมโยงระหว่างแนวความคิดของสุนทรียศาสตร์กับผู้บริโภคจึงดำเนินควบคู่กันไปพร้อมกับการพัฒนารูปแบบของนาฏศิลป์ที่หลีกเลี่ยงจากกฎเกณฑ์หรือความเชื่อแบบเดิม ๆ

การตัดสิน มนุษย์สามารถตัดสินได้ด้วยตัวเราเอง เอมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Critique of Judgment โดยให้ความสำคัญในแง่สุนทรียศาสตร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบเพื่อเข้าสู่การตัดสิน สุนทรียศาสตร์ของวัตถุ คานท์เริ่มจากการทำความเข้าใจกับวัตถุนั้น ๆ ก่อน โดยให้ความสำคัญต่อการนำเสนอของวัตถุ เช่น การทานขนม วัตถุ คือ ขนม ส่วนการนำเสนอ คือ รสชาติ ในแง่ของสุนทรียศาสตร์นี่คือจุดเริ่มต้นของสุนทรียศาสตร์วัตถุ ความรู้สึกก่อให้เกิดความพอใจกับความไม่พอใจ การตัดสินทางด้านสุนทรียศาสตร์จึงเป็นเรื่องของรสนิยมของตัว บุคคลเอง การตัดสินสุนทรียศาสตร์ขึ้นอยู่กับการสะท้อนการนำเสนอของวัตถุและสภาวะอัตวิสัยของแต่ละคน ซึ่งสะท้อนการตัดสิน มนุษย์ไม่จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ใดเข้ามากำกับแค่รู้สึกว่าร่อยหรือไม่ร่อย คือ การสะท้อน ทั้งหมด ความงามไม่ใช่เรื่องของอุดมคติ แต่เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับวัตถุนั้น ๆ ว่าชอบหรือไม่โดยไม่ต้องหาคำอธิบาย (เกษมเพ็ญนิรันดร์, สัมภาษณ์, 2559)

ในช่วงเวลานี้คานท์ทำให้เห็นถึงการตัดสินความงามในด้านคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดและผลงานของนักออกแบบการเต้นสมัยใหม่เป็นอย่างมาก คือการวางประเด็นว่าความงามคืออะไร “ความงามมีอยู่ในตัวของมันเอง” จุดนี้เองที่ทำให้เกิดภาวะชอบหรือไม่ชอบ เช่นเดียวกับนักออกแบบการเต้นสมัยใหม่เช่น อิสตอรา ดันแคน รุท เซนต์เดนนิส หรือมาธา เกรแฮมที่เชื่อว่าการเคลื่อนไหวในทุกการเคลื่อนไหวมีความงามและความหมายในตนเอง สามารถเปิดความคิดอิสระนอกเหนือไปจากกฎเกณฑ์ที่มีอยู่เดิม เหล่านี้ล้วนแล้วแต่กระตุ้นให้ผู้บริโภคผลงานทางนาฏศิลป์ตะวันตกตื่นตัวและสนับสนุนให้ผู้บริโภคไม่ใช่เพียงแค่ผู้ชื่นชมความงามเพราะลายเส้นหรือความสวยงามที่เป็นระบบระเบียบอีกต่อไปแต่ใช้นาฏศิลป์เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือในการแสดงออกถึงความงามที่ตนเองเห็นว่างามไม่ใช่สิ่งที่ผู้ครอบงำบอกว่างาม ดังที่ระบุในหนังสือประวัตินาฏศิลป์ตะวันตกกล่าวว่า “ถึงแม้ว่ารูปแบบและเทคนิคการเต้นที่เกิดขึ้นใหม่ที่เรียก

ว่าโมเตอร์นดานซ์นั้นจะมีความหลากหลายและแตกต่างกันมากสักเท่าไร ก็ยังมีส่วนที่ยังคงเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือ การหาทางเอาชนะใจผู้ชมโดยการโน้มนำให้ผู้ชมได้รู้สึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกจากกายและภาพที่เป็นจริงจากลีลาการเคลื่อนไหวภายนอก” (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, น.113)

ในยุคนี้นั้นด้านปริมาณในการตัดสินความงามจำเป็นต้องตัดสินได้อย่างเป็นสากล ในการวัดการตัดสินในเชิงปริมาณนี้ไม่ใช่การใช้สถิติแต่คือการแสดงความคิดเห็นของแต่ละคนเป็นการสะท้อนเพื่อให้เกิดภาวะโต้เถียง เป็นการแบ่งปันทัศนคติของกันและกัน ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบก็ถือเป็นสนามของการแสดงความคิดเห็นที่พูดคุยกันในเชิงสุนทรียศาสตร์ของผู้บริโภคสมัยใหม่ อาจจะไม่มีข้อสรุปแต่แสดงให้เห็นถึงความงามของวัตถุนั้น ๆ ที่สามารถนำมาตัดสินได้

ความสัมพันธ์กับตัวงานต้องเป็นสิ่งที่เรียกว่าการตั้งจุดประสงค์โดยปราศจากจุดประสงค์ หมายความว่าตัวผลงานที่นักออกแบบการเต้นสร้างขึ้นจะต้องแสดงความสัมพันธ์ไปทีผลงานของตนเอง ซึ่งแนวความคิดนี้จะตรงข้ามกับการประกวดในปัจจุบันเพราะการประกวดไปทำลายคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ความงามแต่ละความงามมีคุณค่าของตัวเองไม่ใช่เรื่องของผู้ตัดสิน (เกษม เพ็ญภินันท์, สัมภาษณ์, 2559) ในงานนาฏศิลป์จะเห็นได้ชัดเจนเนื่องจากว่าในยุคสมัยใหม่ผลงานนาฏศิลป์ที่ออกมาจะอยู่ในรูปแบบของการแสดงเท่านั้น การเต้น การเต้นรำไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการแข่งขันแต่เป็นหนึ่งเครื่องมือที่ศิลปินใช้แสดงออกทางความคิดและความงามในรูปแบบของตนเอง ทำให้การเชื่อมโยงไปสู่ผู้บริโภค อยู่ในระบบระเบียบที่ว่าหากต้องการเสพผลงานนาฏศิลป์ ผู้บริโภคจะไม่ได้รับการล้นระทึกจากการแข่งขัน ผู้บริโภคจะเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนทัศนคติและผลงานที่มุ่งเน้นการเข้าถึงความรู้สึกของตนเองมากกว่า

การตัดสินทั้ง 4 คือแนวความคิดของคานท์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อตัวศิลปินและผู้บริโภคผลงานทาง ศิลปะในยุคนั้น ที่มองว่าความเข้าใจทำให้มนุษย์เข้าใจในความงามของวัตถุนั้น ๆ ให้เห็นความงามในแบบที่เป็น และจินตนาการที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ทั้งในการมอง การสัมผัส และสะท้อนความคิดของตนเองออกมา เหล่านี้คือกรอบความคิดที่พัฒนาศิลปะสมัยใหม่รวมถึงนาฏศิลป์ตะวันตกสมัยใหม่สามารถเห็นได้ชัดจากนักออกแบบการเต้นที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้บุกเบิกในช่วงเวลานี้

อิสตอรา ดันแคน เจ้าของทัศนคติจิตวิญญาณแห่งความอิสระ (Free Spirit) การแสดงเป็นไปอย่างไม่เป็นระบบและมีท่าที่ซ้ำไปซ้ำมาบ่อยครั้ง งานของเธอมีกิจกรรมที่เรียบง่าย เครื่องแต่งกายการแสดงคล้ายชุดกรีกโบราณ เริ่มต้นด้วยเท้าเปล่าซึ่งผู้ชมในสมัยนั้นต่างไม่เคยเห็นมาก่อน ในงานของเธอเป็นการแสดงลีลาการแสดงออกของอารมณ์ อิสตอรา ดันแคนเป็นผู้ที่เปิดรับในอิสรภาพทางความคิดของสตรีที่มีต่อเรื่องความรักและยังให้การสนับสนุนการเรียกร้องสิทธิสตรีในเรื่องสิทธิการปกครองบุตร จิดา (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, น.109-110) อิสตอรา ดันแคนถือเป็นผู้บุกเบิกการเต้นสมัยใหม่ทำให้ได้รับความนิยมอย่างมากทั้งในอเมริกาและแพร่ขยายความนิยมออกไปทั่วยุโรป ท่ามกลางยุคสมัยที่ผู้ชมในฝั่งซีกโลกตะวันตกกำลังเบื่อหน่ายกับการเต้นบัลเลต์ (ศิริมงคล นาฎยกุล, 2557, น.27)

ภาพที่ 4 อิสตอรา ดันแคน (Isadora Duncan)
(Porteous, 2015, Online)

รุธ เซนต์เดนนิส คืออีกผู้ที่หลงใหลในวัฒนธรรมของโลกตะวันออก ผลงานการแสดงทั้งหมด จะเน้นการผสมผสานการเต้นในแบบตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกันถือเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นและแสดงแนวความคิดความหลงใหลในตัวตนของศิลปินเอง ถึงแม้ว่าการแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์ตะวันออกเธอจะไม่ลึกซึ้งแต่คนดูชื่นชอบในงานของเธอเนื่องจากมีรสชาติของความลึกกลับเสมือนมีเวทมนต์ และแฝงไปด้วยต้นหาราคะ (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, น.111)

ภาพที่ 5 รุธ เซนต์เดนนิส (Ruth St. Denis)
(Levine, 2015, Online)

มาธา เกรแฮม ผู้คิดค้นเทคนิคการเค้นใหม่การคอนแทรกชั่น (Contraction) และรีลีส (Release) เทคนิคการเต้นที่แตกต่างจากสิ่งที่เคยเป็นมาโดยเน้นที่การหายใจ จนถึงการเล่าเรื่องราวการแสดงโดยถ่ายทอดอารมณ์ผ่านทางสีหน้าและร่างกาย เพื่อกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชมให้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการแสดงมากยิ่งขึ้น

งานส่วนใหญ่จะแสดงออกถึงความรู้สึกทุกข์ทรมานจากภายในซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นในการแสดง ความสุขความสนุกและมีชีวิตชีวา ความเกลียดชัง ความรัก ความริษยา ความคลั่งไคล้ ความรู้สึกที่ปิดบังอีกต่อไปไม่ได้ (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, น.111)

ภาพที่ 6 มาร์ธา เกรแฮม (Martha Graham)

(Carter, 2011, Online)

จากความสำเร็จของนักออกแบบการเต้นสมัยใหม่ทั้ง 3 คน สะท้อนถึงค่านิยมของผู้บริโภคในยุคสมัยใหม่ที่เกิดความเบื่อหน่ายกับการแสดงนาฏยศิลป์ในรูปแบบเดิม การค้นพบและแสดงตัวตนของนักออกแบบทั้ง 3 สะท้อนคุณค่าความเป็นธรรมชาติและความเป็นมนุษย์ของตนเอง ให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงรสนิยมและตัดสินใจเลือกงานของตนเองในรูปแบบเฉพาะตัว หากสังเกตข้อความและบริบทข้างต้นจะพบว่าแนวความคิดยุคสมัยใหม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงกับนาฏยศิลป์ตะวันตก นักออกแบบการเต้นค้นหาริธีที่แสดงถึงความเป็นตนเอง ลักษณะเฉพาะในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อ

ผู้บริโภค และเทคนิคการเด่นเฉพาะตัวที่ส่งผลในการพัฒนาศาสตร์นาฏศิลป์สากลจนมาถึงปัจจุบัน

5. นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่จนถึงปัจจุบัน

ศิลปะหลังสมัยใหม่จะทำลายการตัดสินความงามสมัยใหม่ 2 เรื่อง คือ การไม่นำเสนอคือการนำเสนอ (The unrepresentable presentable) และ การเปลี่ยนชุดความเข้าใจในสุนทรียศาสตร์และคุณค่า ในเรื่องของศิลปะเกออร์ก เฮเกล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) คือนักปรัชญาทางด้านสุนทรียศาสตร์ที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลอย่างสูงในยุคหลังสมัยใหม่ ยังคงอยู่ในพื้นฐานแนวความคิดของคานท์ที่ตั้งไว้ว่า “ศิลปะต้องงาม” แต่สิ่งที่แตกต่างคือ เฮเกล ปฏิเสธสถานะของธรรมชาติที่มีลำดับความสำคัญเหนืองานศิลปะเพราะธรรมชาติเกิดด้วยตัวมันเอง พัฒนาด้วยตัวมันเองคือ มีวัฏจักรวงจรของตัวเองทำให้มันไม่สำคัญต่อเขา เพราะมนุษย์ไม่ได้รังสรรค์อะไรเลย นอกจากตัดสินคุณค่าที่ไม่สามารถสร้างสรรค์อะไรให้คนตระหนักถึงความงาม ตรงนี้ที่ทำให้เฮเกลปฏิเสธและเสนอว่าศิลปะมีความสำคัญอันดับหนึ่ง ดังนั้น ศิลปะไม่ใช่การเลียนแบบธรรมชาติดังที่อริสโตเติลเคยกล่าวไว้แต่คือการแสดงออก ศิลปะคือการสร้างสรรค์กิจกรรมของการรังสรรค์ออกมาด้วยประสาทสัมผัสทั้งหมดของมนุษย์ เป็นกิจกรรมที่สะท้อน “งานศิลปะ” ศิลปะไม่ใช่งานแต่รวมถึงกิจกรรมทั้งหมดในการรังสรรค์ เพราะศิลปินไม่ได้มีหน้าที่ลอกเลียนแบบ แต่ตัวผลงานควรจะนำเสนอบางอย่าง ผู้บริโภคสามารถตีความ แสดงความคิดเห็นได้ พร้อมให้อิสระและแสดงให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์ (เกษม เพ็ญภินันท์, สัมภาษณ์, 2559)

เป้าหมายของเฮเกลคือ “ตีความเป็นมนุษย์” มีผลต่อความเข้าใจในตัวมนุษย์ ฐานความคิดส่วนนี้นำมาสู่การเปิดแขนงใหม่ของศิลปะ (Genres) เช่น การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วีดิโออาร์ต ถึงแม้ว่าในช่วงแรกนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ หรือโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post-modern Dance) จะคลุมเครือโดยครั้งแรกมีความหมายรวมถึงงานในแบบทดลอง (Experimental Dance) งานในยุคนี้จะมีความแตกต่างแตกแยกกันออกไปจนไม่สามารถจำกัดลักษณะเฉพาะได้ (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548, น.137) แต่หากมองในแนวความคิดของเฮเกลสามารถวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่อย่างมากมาย

ทั้งการเต้นในรูปแบบการแสดงที่นำเทคโนโลยีเข้าไป ผสมผสานกับการแสดงหรือการนำ
การเต้นเข้าสู่รูปแบบของวิดีโออาร์ทและอื่น ๆ อีกมากมาย

ภาพที่ 7 เทคโนโลยีกับการแสดงนาฏศิลป์

(Wood, 2009, Online)

ส่งผลให้เกิดแขนงใหม่ของศิลปะ (Genres) เกิดการเชื่อมโยงที่สะดวกมากขึ้น
ระหว่างนาฏศิลป์ตะวันตกกับศิลปะแขนงอื่น หรือนาฏศิลป์ตะวันตกกับผู้บริโภค ทำให้
เกิดการเข้าถึง การสร้างความตื่นตาตื่นใจ และการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจได้ง่ายขึ้นต่อ
ผู้บริโภค ส่งผลให้ปัจจุบันผู้บริโภคมิทางเลือกในการเสพงานนาฏศิลป์ตะวันตกที่มากขึ้น
ตามมา ผู้บริโภคมีช่องทางในการเข้ามมนาฏศิลป์ตะวันตกได้ง่ายขึ้นและมีทางเลือกใน
การรับชมตามรสนิยมของตนเองเนื่องจากมีช่องทางนำเสนอรูปแบบของนาฏศิลป์ตะวัน
ตกที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลาย เพราะ “แนวคิดในยุคหลังสมัย

ใหม่มีเสน่ห์และมีอิทธิพล ตรงที่ไปท้าทายรากฐานวิธีคิด วิธีรับรู้สังคมมนุษย์ในยุครู้แจ้ง ซึ่งถือเป็นหัวใจ ท้าทายแนวคิดและรสนิยมการแบ่งชั้นศิลปะระหว่างต่ำสูงแต่มองว่าเป็นความแตกต่างที่เท่าเทียมกัน” (ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร, 2546, น.13-25)

สรุป

ช่วงเวลาประวัติศาสตร์ในนาฏศิลป์ตะวันตกเมื่อมองในมุมสุนทรียศาสตร์หรือความงามตามบริบทที่เปลี่ยนไปตลอดเวลาและแนวคิดเชิงปรัชญาของนักปรัชญาด้านสุนทรียศาสตร์ ทำให้ผู้ศึกษาพบการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงทางนาฏศิลป์ตะวันตกจากอดีตจนถึงปัจจุบันถูกกระตุ้นจากสภาพสังคม แนวคิด ความเชื่อ สภาพการกดดัน ณ ขณะนั้น ดังนั้น การใช้ช่วงเวลาประวัติศาสตร์ของนาฏศิลป์เข้ามาเชื่อมโยงกับสุนทรียศาสตร์ทำให้เห็นความนิยมการรับชมการแสดงนาฏศิลป์ของผู้บริโภคตามบริบทและแนวความคิดของสังคมในช่วงเวลาต่าง ๆ ตั้งแต่ยุคโบราณที่มุ่งเน้นการเคลื่อนไหวที่แสดงออกถึงการเคารพบูชา ความเชื่อ สู่การกำหนดสถานะทางสังคมด้วยการแบ่งแยกงานนาฏศิลป์ตะวันตกระหว่างชนชั้น การพัฒนารูปแบบนาฏศิลป์จากชนชั้นสูงสู่การแพร่กระจายทางนาฏศิลป์สู่พื้นที่ต่าง ๆ เข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่ศิลปินและผู้คนในสังคมต้องการแสดงความอิสระตามแนวคิดธรรมชาตินิยมและมนุษย์นิยมที่สามารถแสดงออกได้ด้วยตัวของตัวเอง ผู้บริโภคเกิดการตอบรับเห็นด้วยกับแนวความคิดที่ว่ามนุษย์มีอิสระ เป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้ ค้นหาอนาคตได้ด้วยตนเองเกิดการพัฒนาทางนาฏศิลป์ที่เติบโตอย่างรวดเร็วและหลากหลาย ปัจจุบันแนวคิดในยุคหลังสมัยใหม่เข้ามาท้าทายลำดับชั้นของศิลปะผ่านสื่อและเทคโนโลยี ท้าทายแนวความคิดของผู้รับชม และเข้ามามีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างนาฏศิลป์กับผู้บริโภคทำให้รูปแบบของนาฏศิลป์ตะวันตกสามารถแตกแขนงออกไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง

เอกสารอ้างอิง

เกษม เพ็ญภินันท์. อาจารย์ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
(สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2559).

ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร. (2546). **Postmodern ดีกว่าแบรนต์ ซับซ้อนกว่าโฆษณา.**
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ทิปป์ พอยท์.

นราพงษ์ จรัสศรี. (2548). **ประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ตะวันตก.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). **สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต.** กรุงเทพฯ : อีแอนด์ไอคิว.

ศิริมงคล นาฏยกุล. (2557). **นาฏศิลป์ตะวันตกปริทัศน์.** มหาสารคาม : โรงพิมพ์
คลังน่านาวทยา.

Burnham, D. (2016). **Kant, Immanuel: Aesthetics / Internet Encyclopedia
of Phylosophy.** Retrieved 20 April 2016. From [http://www.iep.utm.
edu/kantaest/](http://www.iep.utm.edu/kantaest/)

Carter, J. (2011). **Agnes de Mille.** Martha: The Life and Work of Martha
Graham. Retrieved 20 May 2016. From [http://www.the-growler.
com/?p=1171](http://www.the-growler.com/?p=1171).

Damen, M. (2012). **Section 4: Roman Drama Chapter 13: Early Roman
Drama and Theatre.** Retrieved 25 May 2016. From [http://www.
usu.edu/markdamen/ClasDram/chapters/131romtheatre.htm](http://www.usu.edu/markdamen/ClasDram/chapters/131romtheatre.htm).

Koski, D. (2015). **10 Brutal and Horrifying Religious Ceremonies.**
Retrieved 27 May 2016. From [http://www.toptenz.net/10-
brutal-and-horrifying-religious-ceremonies. php](http://www.toptenz.net/10-brutal-and-horrifying-religious-ceremonies.php).

Levine, D. (2015). **This was Denishawn.** Retrieved 23 May 2016. From
<http://artme me.com /2015/05/31/this-was-denishawn>.

- Porteous, F. L. (2015). **Weekly Style Muse: Isadora Duncan, Free and Interpretive Dancer.** Retrieved 15 May 2016. From <https://www.bustle.com/articles/67360-weekly-style-muse-isadora-duncan-free-and-interpretive-dancer>.
- Reveron, S. (2016). **Dance until You Drop...The Dancing Plague of 1518.** Retrieved 25 May 2016. From <http://www.cvltnation.com/dance-util-you-drop-the-dancing-plague-of-1518>.
- Wood, D. (2009). **ASCILITE 2009 Presentations.** Retrieved 30 May 2016. From <https://denise-wood.com/tag/3d-virtual-worlds>.